

نگاهی به نرم افزارهای پژوهشی قرآنی

پدیدآورده (ها) : خامه گر، محمد

کنابداری، آرشیو و نسخه پژوهی :: پژوهش و حوزه :: پاییز و زمستان 1383 -

شماره 19 و 20

From 427 to 434

آدرس ثابت : <http://www.noormags.ir/view/fa/articlepage/29530>

دانلود شده توسط : alireza zaker

تاریخ دانلود : 15/12/2017

مرکز تحقیقات کامپیوتری علوم اسلامی (نور) جهت ارائه مجلات عرضه شده در پایگاه، مجوز لازم را از صاحبان مجلات، دریافت نموده است، بر این اساس همه حقوق مادی برآمده از ورود اطلاعات مقالات، مجلات و تألیفات موجود در پایگاه، متعلق به "مرکز نور" می باشد. بنابر این، هرگونه نشر و عرضه مقالات در قالب نوشتار و تصویر به صورت کاغذی و مانند آن، یا به صورت دیجیتالی که حاصل و بر گرفته از این پایگاه باشد، نیازمند کسب مجوز لازم، از صاحبان مجلات و مرکز تحقیقات کامپیوتری علوم اسلامی (نور) می باشد و تخلف از آن موجب پیگرد قانونی است. به منظور کسب اطلاعات بیشتر به صفحه قوانین و مقررات استفاده از پایگاه مجلات تخصصی نور مراجعه فرمائید.

پایگاه مجلات تخصصی نور

نگاهی به نرم افزارهای پژوهشی قرآنی

نرم افزارهای پژوهشی قرآنی کمک بزرگی به پژوهشگران علوم قرآنی، برای دستیابی به اطلاعات موجود در این کتاب مقدس می نماید؛ زیرا با پیشرفت های امروزی در بخش رایانه و نرم افزارهای تولید شده در بخش های مربوط، صرف وقت فراوان در کتابخانه ها برای کسب اندک اطلاعات مورد نیاز در هر فن، به هیچ روی مقرون به صرفه نیست. تولید نرم افزارهای تفسیری و در نگاه کلان نرم افزارهای قرآنی، اگرچه دارای تاریخچه و سابقه درازی نیست، اما در مسیر رشد و ارتقا، از سرعت فراوانی برخوردار بوده است. از این رو با گذشت کمتر از دو دهه از عمر آن، شاهد پیشرفت های بسیاری در زمینه تولید نرم افزارهای قرآنی هستیم که خود امید روشنی را برای ما متجلی می سازد.

۱. نرم افزار اعراب القرآن

نرم افزار اعراب القرآن نرم افزاری آموزشی - تحقیقاتی است و در بردارنده تمامی کلمات قرآن، اطلاعات صرفی، و اطلاعات نحوی آنها و اعراب جمله ها، در کل قرآن کریم، با تلاوت و ترجمه به هشت زبان و صوت کلمات قرآنی و صوت مشخصات می باشد. زبان اصلی برنامه عربی است؛ اما برنامه به گونه ای طراحی شده است که برای کاربران زبان های فارسی، عربی و انگلیسی به راحتی قابل استفاده است. نرم افزار اعراب قرآن در دوازدهمین نمایشگاه بین المللی قرآن کریم به عنوان نرم افزار برتر قرآنی شناخت شد و آقای دکتر سید رضا نجفی به دلیل طراحی و تولید این نرم افزار به مقام ارزشمند «خادم القرآن» دست یافت.

۲. آیات الواردة فی الاحادیث الشریفة

نرم افزار «آیات الواردة فی الاحادیث الشریفة» که محصول تلاش مرکز کامپیوتری واحد تحقیقات اسلامی بنیاد بعثت می باشد، مرجعی برای شناسایی احادیث تفسیر کننده آیات قرآن کریم می باشد. اطلاعات این برنامه از احادیث تفسیری بیش از ۲۰۰ اثر از مصادر اولیه و از کتب غیر تفسیری شیعه و اهل سنت استخراج گردیده است. دسترسی به تمامی احادیثی که ذیل آیه ای خاص روایت شده، همراه با جست و جو در احادیث مرتبط با آیات و روایات تفسیری یک کتاب مورد نظر، از قابلیت های کاربردی این لوح فشرده به شمار می آید.

کاربر با دادن نام معصوم خاص می تواند به مصادر و آیات تفسیر شده دسترسی پیدا کند. همچنین قابلیت و امکان اضافه و یا اصلاح نمودن نشان های جدید احادیث را دارا است.

۳. بانک جامع اطلاعات قرآنی

این نرم افزار محصول کار و تلاش دبیرخانه نمایشگاه قرآن کریم می باشد، که اطلاعات خود را در چند گزینه عرضه می کند؛ مانند: کتاب های قرآنی، مقالات قرآنی مطبوعات کشور، پایان نامه های قرآنی، کتب قرآنی چاپ خارج، سازمان ها و مراکز قرآنی، و خادمان قرآن.

در بخش کتاب های قرآنی، مجموعه ای از کتاب های قرآنی عرضه شده که بخش عمده آن شامل متن تفاسیر شیعه و سنی می باشد؛ مانند: تفسیر ابن عباس، تفسیر قمی، تفسیر نسایی، تفسیر جبری، تفسیر فرات کوفی، تفسیر بغوی، تفسیر ابن کثیر و

۴. نرم افزار بیان

آشنایی با سوره های قرآن کریم و آگاهی یافتن از نام ها، محتوا، ترتیب نزول، آمار و شمارش آیه ها زمان و مکان نزول سوره ها و آیه ها و ... یکی از راه های مهمی است که فهم معانی قرآن را برای پژوهشگر آسان می کند. در حقیقت رسیدن به حقایق قرآن و درک لطائف آن بدون معرفت کامل به شأن نزول آیات و سوره ها، ممکن نیست. همچنین آشنایی با اعلام قرآنی و زندگی نامه آنان.

امکانات:

۱. متن قرآن همراه با ترجمه فارسی؛ ۲. آشنایی با اعلام قرآنی و اعلام در تفاسیر به همراه شرح کوتاهی از زندگی آنان؛ ۳. آشنایی با سوره های قرآن کریم؛

۴. استخاره با قرآن؛ ۵. جنبه در قرآن؛ ۶. شأن نزول آیات.

۵. نرم افزار تبیان

اولین نرم افزار قرآنی که در آن برداشت های تفسیری به صورت فیش پژوهشی ارائه می شود و با استفاده از سیستم رده بندی الفبایی - موضوعی از طریق کلید واژه، نمایه و موضوع، دسترسی به اطلاعات را برای کاربر آسان و سریع می نماید. زیر ساخت اطلاعات این نرم افزار را دست نوشته ها و یادداشت های تفسیری آیت الله هاشمی رفسنجانی تشکیل می دهد که در دوره زندان تهیه کردند و پس از پیروزی انقلاب اسلامی ایران برای تکمیل و ارائه آن، به مرکز فرهنگ و معارف قرآن واگذار گردید.

امکانات:

۱. موضوع نگاری قرآن و رده بندی آنها به صورت فرادستی و فرودستی؛

۲. گزارش موضوعات قرآن به روش الفبایی - موضوعی؛

۳. ارائه لیست کلید واژه ها، نمایه ها و موضوع ها؛

۴. قابلیت استفاده از سیستم مترادفات؛

۵. متن قرآن با ترجمه و امکان جست و جو در قرآن.

این نرم افزار به صورت رایگان در سایت های زیر با نام Tebyan عرضه می شود:

www.balagh.org www.balagh.net

۶. تبیان انگلیسی

برنامه تبیان انگلیسی، جهت بهره گیری محققان انگلیسی زبان، از متن قرآن مجید و جستجو در آیات و ترجمه انگلیسی آن تهیه شده است.

۷. جامع الاحادیث، معروف به نور ۲

نرم افزار مزبور یکی از بهترین نرم افزارهای کاربردی در حوزه دین و علوم اسلامی به شمار می رود، و محصول تلاش مرکز تحقیقات کامپیوتری علوم اسلامی می باشد. مجموعه اطلاعات آن مشتمل بر ۱۸۱ عنوان کتاب از منابع معتبر حدیثی می باشد. از این میان ۷ عنوان از تفاسیر روایی مهم شیعه، مانند تاویل الآیات، تفسیر الامام العسکری، تفسیر عیاشی، تفسیر القمی، تفسیر فرات کوفی، شواهد التنزیل و متشابه القرآن نیز در آن جای دارد. اما ویژگی مهم این نرم افزار برای محققان علوم قرآنی این است که به کمک گزینه «آیات در کتب» این نرم افزار می تواند به بزرگ ترین و جامع ترین تفسیر روایی شیعه که

تاکنون به رشته تحریر درنیامده است، دست یابند و پیرامون هر آیه کلیه احادیث مربوط را که در کتب روایی شیعه ذکر شده است، تنها در چند لحظه مشاهده نمایند.

۸. جامع التفاسیر

این لوح فشرده یکی از نرم افزارهای اختصاصی در موضوع تفسیر و علوم قرآن می باشد، که فقط به موضوع تفسیر و ترجمه اختصاص دارد، و از حیث حجم منابع تفسیری و ترجمه نیز قابل توجه می باشد.

برخورداری از ۱۸ منبع ترجمه قرآن کریم از گونه های متفاوت آن، اعم از ترجمه های جدید و قدیم، با ادبیات های متفاوت زمانی و زبانی، یکی از ویژگی های این نرم افزار قرآنی به شمار می آید، که در دیگر نرم افزارهای قرآنی شاهد آن نیستیم. از مزایای دیگر نرم افزار جامع التفاسیر، برخورداری آن از ۶۰ دوره منبع تفسیری اعم از منابع قدیم، جدید، فارسی، عربی و یک تفسیر به زبان انگلیسی می باشد، که مجموع حجم متن آن منابع، ۵۷۳ مجلد و ۲۵۰/۰۰۰ صفحه می باشد.

همچنان دارا بودن امکان صوت و نمایش قرآن، ترجمه و تفسیر به صورت همزمان و در یک صفحه نمایش، با امکان انتخاب نمایش صفحه ای و آیه ای برای استفاده کننده، امکان مشاهده تفسیر آیات براساس مطالب اختصاصی و عمومی از مزایای دیگر آن است.

۹. نرم افزار صراط

استفاده از میراث ارزشمند اندیشمندان مسلمان در تفسیر قرآن برای پربار نمودن پژوهش ها و نوآوری در این عرصه از اهداف اولیه تهیه و تولید این نرم افزار می باشد. در این نرم افزار با کنار هم قرار دادن مواضع فرقه های مختلف اسلامی در تفسیر قرآن، به پژوهشگر کمک می شود تا در تفاسیر و مستندات آنها به تبیین ژرف تری از دیدگاه های مفسران برسند.

این نرم افزار با استفاده از طبقه بندی فرادستی و فرودستی به سازماندهی اطلاعات تفاسیر پرداخته است و برای سرعت و سهولت دستیابی نظام مند به اطلاعات می تواند از طریق کلید واژه --->، نمایه --->، به موضوع مورد نظر رسید.

امکانات:

۱. موضوع نگاری ۲۰ دوره تفسیر با بیش از ۳۰۵ جلد کتاب تفسیری از مذاهب مختلف اسلامی؛

۲. گزارش موضوعات تفاسیر به روش الفبایی - موضوعی؛

۳. شناخت سوره‌های قرآن؛ معرفی تفصیلی سوره‌ها؛
۴. شناخت تفاسیر با معرفی ده‌ها دوره تفسیر به صورت اجمالی و تفصیلی با امکان تفکیک مذهب، سبک تفسیری، زبان، قرآن، گرایش...؛
۵. متن قرآن، ترجمه و امکان جست‌وجو در قرآن.

۱۰. فی ظلال القرآن

نرم افزار مزبور حاوی کتاب تفسیر فی ظلال القرآن اثر سید قطب است که از جمله کتاب‌های تألیفی قرن بیست میلادی محسوب می‌شود. نسخه اول آن در سال ۱۹۹۸ میلادی از سوی مرکز الابحاث الحاسب الآلی تدوین گردیده است. امکانات این نرم افزار عبارت است از مشتمل بودن بر صوت کل قرآن، تقسیم کردن تفسیر فی ظلال به چندین درس، تخریج مجموعه احادیث وارده در تفسیر فی ظلال، جست‌وجوی سریع با یک کلمه، و یا چند کلمه، جست‌وجوی صرفی با جزء کلمه.

۱۱. نرم افزار مجمع البیان

تولید و عرضه این نرم افزار به همت انتشارات فراهانی براساس متن ترجمه کتاب شریف مجمع البیان تألیف مرحوم طبرسی انجام گرفته و شامل متن کامل این تفسیر و چندین ترجمه با امکان جست‌وجوی لفظی و موضوعی است. در نرم افزار مربوط علاوه بر امکان پیش گفته، امکان دسترسی به متن کامل قرآن، ترجمه‌های فارسی استاد فولادوند، استاد آیتی و ترجمه انگلیسی یوسف علی نیز وجود دارد. یکی دیگر از امکانات ویژه این نرم افزار دسترسی به ترجمه واژه‌های قرآنی در حین مطالعه آن می‌باشد. همچنین هنگام کار با این برنامه می‌توان از صورت ترتیل قرآن نیز بهره‌مند شد.

۱۲. نرم افزار مشکاة

«مشکاة» یکی از تولیدات نرم افزاری مؤسسه تبیان است که مشتمل بر نمایش متن قرآن کریم، امکانات اختصاصی در مورد انتخاب قاری و محدوده قرائت به همراه امکان استفاده از قرائت آیات به صورت ترتیل یا صدای استاد: پرهیزگار، شاطری و قحطانی می‌باشد. از جمله قابلیت‌های مهم این برنامه، دسترسی به ۲۰/۰۰۰ موضوع قرآنی در سه سطح، همراه جست‌وجو در آنها است. کاربر ضمن بهره‌مندی از تفسیر المیزان، نمونه و نور می‌تواند از ۸۰/۰۰۰ نقش دستوری کلمات قرآن کریم اطلاع یابد و با استفاده

از امکانات خاص به پژوهش در آنها نیز بپردازد.

ارائه ۴۰۰ ساعت تفسیر صوتی قرآن کریم با صدای حجت الاسلام قرائتی (تفسیر نور)، استفاده از این نرم افزار را برای کاربران بیشتری مهیا نموده است و امکاناتی چون آموزش نحو و تلفظ تمام کلمات قرآن کریم نیازهای آموزشی علاقه‌مندان را به گونه‌ای مطلوب پاسخ می‌دهد.

قابلیت اتصال به چندین پایگاه اسلامی از دیگر توانمندی‌هایی است که در این برنامه گنجانده شده است.

۱۳. معجم فقهی

این نرم افزار که محصول تلاش مرکز معجم فقهی حضرت آیت الله گلپایگانی است، یکی از نرم افزارهای علوم اسلامی می‌باشد، که دارای حجم بسیار فراوانی از اطلاعات است و بیش از سه هزار جلد کتاب منبع از منابع علوم اسلامی را در خود جای داده است. این نرم افزار که در نوع خود از جهت حجم کم نظیر است، اطلاعات خود را در ۲۶ گروه عرضه می‌نماید، که دو گروه آن اختصاص به تفسیر اهل سنت و شیعه دارد، و در گروه تفاسیر شیعه ۲۶ عنوان (المیزان، مجمع البیان، جوامع الجامع، تفسیر القمّی، تفسیر العیاشی، تفسیر بحار الانوار، املاء ما من به الرحمن، نور الثقلین، تفسیر صافی، تفسیر الاصفی، تبیان، تفسیر ابو حمزه ثمالی، تفسیر الامام العسکری (ع)، کنز الدقائق، تفسیر فرات کوفی و...) و در گروه تفاسیر اهل سنت ۲۸ عنوان از منابع تفسیری (تفسیر مجاهد، تفسیر الثوری، تفسیر القرطبی، تفسیر الطبری، معانی القرآن، زاد المسیر، تفسیر الجلالین، الدر المنثور، تفسیر الثعالبی، فتح القدیر، احکام القرآن، شواهد التنزیل و...) عرضه شده است.

این نرم افزار از امکانات فراوانی برخوردار است: یکی از ویژگی‌های آن امکان انتخاب گروهی از منابع اطلاعاتی می‌باشد؛ یعنی شخص می‌تواند به جای یک منبع، یک گروه از منابع را انتخاب نماید. از دیگر امکانات ویژه آن، قابلیت فیش‌برداری از اطلاعات برنامه است، که کاربر به راحتی می‌تواند هر مقدار اطلاعات را که بدان نیازمند باشد، از برنامه برداشت کند و با استفاده از مبدل‌های موجود، به برنامه‌های دیگر از قبیل زرنگار، ورد و... تبدیل نموده، مورد استفاده قرار دهد.

۱۴. نرم افزار مفردات

این برنامه براساس کتاب ارزشمند مفردات راغب اصفهانی تهیه شده و از آن جهت که دربردارنده شرح کامل ریشه لغات و مشتقات آن بوده حائز اهمیت است.

امکانات:

۱. ارائه متن قرآن و امکان ارجاع از کلمات متن قرآن به واژه و ریشه و ترجمه فارسی آن؛
 ۲. ارائه لیست الفبایی الفاظ قرآن و امکان ارجاع به همان واژه در مفردات با ترجمه فارسی آن؛
 ۳. ارائه لیست ریشه‌ها و مشتقات آن و امکان ارجاع به مفردات با ترجمه فارسی.
 ۴. ارائه متن ترجمه کتاب مفردات؛
 ۵. امکان مشاهده لیست احادیث، اشعار و اعلام موجود در کتاب مفردات.
- امکان دستیابی به کلمه مورد نظر که به صورت الفبایی تنظیم شده با توضیحات لغوی، آیه مربوطه و شعر، شاهد مثال‌هایی از آیه، روایت و ترجمه آن، لیست ریشه‌ها و مشتقات الفاظ، لیست اعلام در مفردات، امکان ارجاع از لفظ قرآن به ریشه آن، ترجمه قرآن، ترجمه فارسی مفردات راغب از قابلیت‌های این برنامه است.

۱۵. مکتبه التفسیر و علوم القرآن

نرم افزار مزبور، نوعی دیگر از نرم افزارهای قرآنی و تفسیری محسوب می‌شود که محصول تلاش علمی مرکز ابحاث الحاسب الآلی در کشور اردن می‌باشد، و اطلاعات زیر در آن عرضه شده است.

۱. تفاسیر، با ۲۳ دوره تفسیر اهل سنت؛ مانند: التبیان فی تفسیر القرآن، تفسیر البیضاوی، تفسیر القرطبی، تفسیر ابن کثیر، تفسیر الطبری، الدر المنثور، دقائق التفاسیر، تفسیر الصنعانی، معانی القرآن، تفسیر الثعالبی، تفسیر الثوری، تفسیر ابی السعود، تفسیر مجاهد، تفسیر الواحدی، تفسیر البغوی، فتح القدیر، زاد المسیر، تفسیر الجلالین، تفسیر النسفی، روح المعانی، صحیح البخاری (الجزء الخاص فی التفسیر)، سنن الترمذی (الجزء الخاص فی التفسیر)، رسائل و فتاوی ابن تیمیّه فی التفسیر.

۲. علوم القرآن، با ۲۸ عنوان.

۳. رساله‌هایی درباره علوم قرآن، با ۱۸ عنوان.

۴. تراجم المفسرین، با ۶ عنوان، شامل طبقات المفسرین، و معرفة القراء الکبار.

۵. المعاجم والغریب، با ۹ عنوان کتاب درباره لغت.

در این نرم افزار امکاناتی همچون: قابلیت جست‌وجو به صورت عمومی و موضوعی، قابلیت انتخاب و تعیین محدود در دامنه جست‌وجو، به صورت انتخاب گروهی و یا موردی، جست‌وجوی کلمه، جزء کلمه و مفردات جدا از هم، جست‌وجوی

موضوعی در موضوعاتی مانند: ثواب القرآن، کیفیت نزول الوحی، علی کم نزل القرآن و... موجود می باشد.

۱۶. مکتبه علوم القرآن والتفاسیر

یکی دیگر از نرم افزارهای اختصاصی، در موضوع تفسیر قرآن است که از سوی شرکت العریس للکمپیوتر تهیه شده است و شامل منابع قدیمی از تفاسیر اهل سنت می باشد.

منابع و محتوای این نرم افزار از سه بخش تشکیل یافته است:

۱. تفاسیر؛ ۲. علوم القرآن و القرائات؛ ۳. معاجم.

در بخش تفاسیر، یازده عنوان از منابع تفسیری اهل سنت - مانند: تفسیر طبری،

تفسیر الجلالین، تفسیر النسفی، تفسیر البیضاوی، تفسیر ابن کثیر، تفسیر الثعالبی، تفسیر القرطبی، الدر المنثور، تفسیر البغوی، تفسیر زاد المسیر، تفسیر الآلوسی - را در خود جای داده، آماده بهره برداری می باشد.

بخش علوم القرآن و القرائات، سه عنوان از عناوین مهم - مانند اسباب النزول،

تاویل مشکل القرآن و المفردات فی غریب القرآن - را شامل شده است.

در بخش معاجم نیز دو عنوان لسان العرب و قاموس المحيط را عرضه نموده است.

۱۷. من هدی القرآن

نرم افزار مربوط مشتمل بر تفسیر ۱۸ جلدی آیت الله سید محمد تقی مدرسی یزدی با نام تفسیر «من هدی القرآن» می باشد. این نرم افزار با متن کامل قرآن همراه است، و دارای سه بخش عناوین موضوعی، الفاظ قرآن و فضل السور می باشد که در هر بخش قابلیت جستجو دارد.

۱۸. نور الانوار

این نرم افزار که محصول تلاش پژوهشگران مرکز تحقیقات کامپیوتری علوم اسلامی می باشد، از جمله نرم افزارهای اختصاصی در بخش قرآن و تفسیر به شمار می آید و مشتمل بر ۹ تفسیر اعم از تفاسیر روایی و درایی، مانند المیزان عربی و فارسی، نمونه، عیاشی، قمی، تفسیر الامام، شبر، مجمع البیان، شواهد التنزیل، و ده ترجمه قرآن کریم، چهار ترجمه به زبان فارسی، مانند ترجمه های آیت الله مکارم شیرازی، استاد فولادوند، معزّی و خرّمشاهی، و سه ترجمه به زبان انگلیسی، و چهار ترجمه دیگر به زبان های آلمانی، فرانسوی، اسپانیولی و ترکی می باشد.